

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓
Leadership Development According to Buddhadhamma
of the Personnels of Phrapiriyattitham Schools,
General Education Section, Group 3

วันทนา เนาว์วัน*
ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช**
น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนาค***

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีทางตะวันตกภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน ๑๘ รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากผู้มีส่วนร่วม ในการสนทนา จำนวน ๑๒ รูป/คน เลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ๑๕๖ รูป/คน เป็นผู้บริหาร ๒๑ รูป/คน ผู้ปฏิบัติงาน ๑๓๕ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลวิจัยพบว่า

๑. แนวคิดภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีทางตะวันตกของภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ พบว่า ๑) คุณลักษณะภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมด้าน หลักปาปนิกรธรรม ๓ รองลงมาคือสังฆโสภณสูตร อันดับที่สามคือคุณธรรม

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย e-mail: Wanthana_nao@hotmail.com

**อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

***อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

อนาถบิณฑิกะเศรษฐี และด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ๒) กระบวนการและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีผลต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การเข้ารับการอบรมสัมมนาภาวะผู้นำ การศึกษาดูงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีการบริหารจัดการที่ดีและมีผู้นำที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติหรือเป็นที่รู้จักกันดีและการกระจายอำนาจภาวะผู้นำในลักษณะการประสานความร่วมมือ

๒. สภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ๑) ด้านบุคลากร พบว่าบุคลากรขาดความมั่นคงในวิชาชีพครู สวัสดิการไม่เท่าเทียมบุคลากรภาครัฐ อัตราการเข้าออกบ่อยทำให้ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน ๒) ด้านงบประมาณ งบประมาณหลักของโรงเรียนมาจากค่าบุดหนุนเฉลี่ยรายหัวต่อนักเรียน เมื่อ นักเรียนมีจำนวนน้อยจึงทำให้มีงบประมาณหมุนเวียนน้อย ซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการ และ ๓) ด้านการบริหารงานของผู้บริหาร ผู้บริหารหลักคือเจ้าอาวาสแม้จะมีคณะกรรมการบริหาร แต่มีภารกิจยุ่งยาก จึงทำให้การบริหารขาดความคล่องตัว และคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมพบว่า มีความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ เมตตา กรุณา มีวิสัยทัศน์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ ความทุ่มเทในการทำงาน และการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

๓. ส่วนรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพบว่าอันดับแรก หลักธรรมด้านหลักปาปนิกรธรรม ๓ ในด้านจักขุมา (การมีวิสัยทัศน์ที่ดี) ด้านวิจิโร (ด้านความชำนาญในงาน ความเป็นมืออาชีพ) และด้านนิสสยสัมปโน (การสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดี ตลอดจนการสร้างสรรค์ทางสังคม โดยอาศัยทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์) รองลงมาคือสังฆโสภณสูตร ด้านวิสารโท (เป็นผู้แก้แค้น เป็นผู้อาจในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น) ด้านวินีโต (เป็นผู้มีระเบียบวินัยดี มีความเรียบร้อยในกิจการงานที่ได้รับมอบหมาย) ด้านวิยัตโต (การเป็นผู้มีปัญญา มีความรอบรู้และมีความฉลาดหลักแหลมในการปฏิบัติงาน) ด้านธัมมานุสรมปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร) และด้านพหุสุโต (เป็นผู้มีความรู้ศึกษาความทรงจำ ผู้ที่ได้รับการศึกษามาก) อันดับที่สามคือคุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐี การมีความซื่อสัตย์ สุจริต และขยันสติปัญญาเป็นเลิศ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และด้านความเสียสละ และภาวะผู้นำตามทฤษฎีตะวันตก ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การให้อิสระภาพในการทำงาน การกระตุ้นให้มีเจตคติที่ดีในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การเป็นแบบอย่างสันติภาพและสิทธิมนุษยชนและต้องการให้ผู้นำมีความยุติธรรมเสมอภาคในการปฏิบัติงาน ต้องมีความกล้าหาญในการเปลี่ยนแปลง โดยนำมาซึ่งจริยธรรม การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนวัตกรรมเพื่อความเหนือกว่าภายใต้การยึดหยุ่น ปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ของโรงเรียน อันนำมาซึ่งความอยู่รอด รวมทั้งนอกจากนี้ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองด้วย

คำสำคัญ : การพัฒนาภาวะผู้นำ หลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the leadership theory according to Buddhaddhamma and that of the Western of personnels of Phrapiriyattitham Schools, General Education Section, Group 3, to study the general problems and the specific characteristics of the personal leadership By Buddhaddhamma of Phrapiriyattitham Schools, General Education Section, Group ๓, and to propose the model of personal leadership development By Buddhaddhamma for Phrapiriyattitham Schools, General Education Section, Group 3. Methodology was the mixed methods between qualitative and quantitative research. The qualitative research collected data from 18 key informants, purposefully selected from experts by structured In-depth Interview, collecting data by face-to-face interviewing, analyzing data by descriptive interpretation. Data were also collected from focus group discussion from 12 participants, analyzing data by descriptive interpretation. The quantitative research collected data with questionnaires from 156 samples who were 21 administrators and 135 practitioners Analyzing data by frequency, mean and standard deviation.

The findings:

1. The concept of leadership by Buddhaddhamma and Western theory of administrators of Pariyattidhamma Schools, General Education Section, Group 3 was that; 1) The characteristics of leadership according to Papanikadhamma were at high level, secondly the Sanghasopanasutta, thirdly the characteristic of leadership of Anathapintika millionaire and the leadership for change. 2) Process of leadership development for effective working consisted of seminar and workshop and study tour. Pariyattidhamma Schools, General Education Section, had good administration and administrators were praised and honored. There was empowerment in form of coordination and cooperation.
2. The general problems and leadership of Pariyattidhamma Schools Group 3 were the problems of 1) Personnel finds that no stability for their lives, no welfare when compare between government officer 2) Budget its come from the number of students that is the barrier for administration and 3) Administration finds that most of them they are monks, they have many function to do, it is not available for working.

The leadership of Pariyattidhamma Schools, General Education Section, Group 3 was that the administrators sacrificed and were helpful, kind, with loving kindness, vision, good relationship, responsibility and participative administration.

3. The model of personnel leadership development of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Section, Group 3. The first were that Papanikadhamma; Chakhuma, good vision, Vithuro, skillfully work at professional level, Nissayasampanno, good relationship and good understanding, society creation powered by good human relationship was the most suitable. Secondly, Sangkhasophanadhamma; Visarath, valiant and brave to face the problems, Vinito; good moral discipline, Viyatto; intellectual, wisdom and knowledge to work wisely, Dhammanudhammapatipanno; righteous practice at all circumstance and Phahusutto; learned, knowledgeable person with good memory. Thirdly, the characteristic leadership of Anathabhindhika millionaire; virtue, honesty kindness, diligence, wisdom and sacrifice. As for the leadership according to the Western leadership theory was the leadership for change, giving freedom to followers to work, encouraging followers to work effectively and efficiently, acting as a role model of peace and human right, being fair and just in working, being brave to change for the ethical standards and innovation for the betterment under the fluctuated situations and appropriateness to the environment of the School for survival. The leaders must apply Buddhadhamma in administration to create trust and faith for oneself.

Keyword: Leadership Development According, Buddhadhamma
of Phrapariyattitham Schools, General Education Section

๑. บทนำ

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม คล้ายโรงเรียนสามัญทั่วไป แต่จัดการศึกษาเน้นพระพุทธศาสนา กับสามเณร ข้อจำกัดด้านขนาดบุคลากร หวังที่จะมีผู้บริหารลักษณะมืออาชีพเป็นสำคัญ ปัญหาปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตั้งแต่การมีกฎหมายกำหนดให้มีการบริหารจัดการศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูง และมีมาตรฐานวิชาชีพ การยกระดับการศึกษา แต่ไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคม อัตลักษณ์ของการจัดการศึกษา และการจัดการศึกษาที่ยัง

อนุชิต วรรณสุธี, “การศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในอนาคต”, รายงานวิจัย. (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๕๘), หน้า ๕๓.

ไม่มี ทิศทางการพัฒนา การสร้างพันธสัญญาการดำเนินงานและการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างศานตหายาที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นรูปธรรม ปัญหาของระบบการศึกษาไทยไม่ได้เกิดจากการขาดทรัพยากร แต่เป็นปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ^๒ ผลคะแนนการทดสอบมาตรฐานของนักเรียนไทยทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติกลับมีแนวโน้มลดต่ำลง” ปัญหาครูในโรงเรียนปริยัติธรรม ไม่ได้เป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐ มีการเข้าออกเป็นประจำ ส่งผลให้การศึกษามิต่อเนื่อง จึงเสนอให้โรงเรียนเข้าระบบ มีการพิจารณาถึงยุทธศาสตร์และมาตรการในการแก้ไขปัญหการศึกษา เกิดปัญหาความไม่ต่อเนื่องขาดคุณภาพ ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำมักเกิดขึ้นในสังคม ผู้นำบริหารงานอย่างไม่มีเอกภาพ ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ใช้อำนาจโดยมิชอบ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง และยึดหลักประโยชน์นิยมเป็นใหญ่โดยไม่คำนึงถึงความอยู่รอดขององค์กรหรือคนในสังคมส่วนใหญ่ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดสภาพการณ์ของสภาวะผู้นำที่มิพึงประสงค์เกิดขึ้นในสังคมกล่าวคือ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดซึ่งคุณธรรม จริยธรรมเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของการเป็นผู้นำที่ดี จึงทำให้กลไกของการบริหารงานล้มเหลว ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อความเสื่อมและความเจริญขององค์กรนั้น ๆ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงควรศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ เพื่อหารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่เหมาะสมตามยุคสมัยปัจจุบัน เนื่องจากผู้จัดการหรือผู้บริหารโรงเรียนมาจากบุคลากรทั้งจากฆราวาส พระสงฆ์ ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในการบริหารงานไม่ว่าด้านงบประมาณหรือจำนวนนักเรียนที่น้อยลงในแต่ละปีการศึกษา รวมทั้งข้อจำกัดในการบริหารงานด้านวิชาการการขาดนักศาสนการที่มาสอนนักเรียนส่งเสริมคุณภาพการศึกษากับนักเรียนตามกลุ่มสาระ ให้บรรลุตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ครูประจำ/ครูพิเศษ ที่หายากบางท่านสอบบรรจุเข้ารับราชการ ได้ลาออกจากโรงเรียนกลางคัน จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องเชิญครูจากโรงเรียนใกล้เคียงมาสอน เช่น คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะของภาวะผู้นำโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ บูรณาการกับทฤษฎีด้านตะวันตกและหลักพุทธธรรม นำมาเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม และเพื่อนำผลการวิจัยนี้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมเสริมสำหรับผู้บริหาร

^๒ปัญหาของระบบศึกษาไทย [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=๙๕๖๐๐๐๐๘๔๓๐๙> [๘ สิงหาคม ๒๕๕๖].

“วารกรณ์ สามโกเศศ, (๒ ต.ค.๒๕๕๕), “เสนอให้โรงเรียนปริยัติธรรมเข้าระบบ ห่วงคุณภาพ พระเณรกว่าครึ่งแสน”, สำนักข่าวไทย. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://webboard.niyay.com/detail/๖๕๕๘๓.html> [๘ สิงหาคม ๒๕๕๖].

“วันชัย สุขตาม, “วิกฤตการณ์ของผู้นำไทย : ปัญหาและทางออก”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕), : ๑๒๗.

โรงเรียนอันจะส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรอันเป็นประโยชน์ในการบริหารบุคลากรของโรงเรียนได้ในอนาคต ทั้งยังจะใช้เป็นข้อมูลให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำไปพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะผู้นำอย่างเปี่ยมคุณภาพและมาตรฐานเหมาะสมกับผู้บริหารระดับมืออาชีพตามความต้องการของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดว่าผู้นำตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีทางตะวันตกของภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓
๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓
๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓

๓. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓” ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓” ดังนี้

๑. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำ, แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ, แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ
๒. การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓

๓. หลักพุทธธรรมแสดงถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ปรากฏอยู่ในทศิยปาปณิกสูตรหลักปาปณิกธรรม ๓ ประกอบด้วยลักษณะดังนี้ คือ จักขุมา คือเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล วิรุโระ คือผู้ชำนาญในงาน และนิสสยสัมปันโน คือเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และในสังฆโสภณสูตร คือ วิยัตโต เป็นผู้มีความกล้าหาญ วินีโต เป็นผู้มีความประพฤติดี วิสารโท เป็นผู้แก้แค้นล้างมลทิน พหุสุโต เป็นผู้มีความรู้ ศึกษาความทรงจำมาก ธัมมานุธัมมปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร พร้อมทั้งคุณธรรมทำนองนาถบิณฑิกะเศรษฐี ในด้านความสมบูรณ์เพียบพร้อมในด้านโภคทรัพย์ การเป็นผู้มีศีล ๕ ส่งผลทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาขามีอายุยืน วรรณะดี และมีความสุข การช่วยเหลือคนอื่นอย่างเต็มความสามารถ ความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน และมีสติปัญญาเป็นเลิศ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สงเคราะห์อนุเคราะห์ญาติมิตรและบริวาร

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑. ผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงตามขนาดโรงเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๘ รูป/คน
๒. ผู้ให้ข้อมูลด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในการนำเสนอข้อมูล จำนวน ๑๒ รูป/คน
๓. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ประกอบด้วย ๑. ผู้บริหารคือผู้จัดการและหรือผู้อำนวยการโรงเรียน ๒. ผู้ปฏิบัติงานคือนักศาสนการ ครูประจำและครูพิเศษ บุคลากรทางการศึกษา จำนวน ๒๙๖ รูป/คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงาน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากการเก็บแบบสอบถาม (Questionnaire) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และจากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น ก่อนที่จะนำเสนอกรรมการที่ปรึกษาเพื่อให้คำชี้แนะแล้วนำเสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์สุดท้ายนำรูปแบบที่ได้นำเสนอต่อเวทีประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบต่อไป

๕. ผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ รูปแบบที่สร้างขึ้นมาสอดคล้องกับความเป็นจริงในภาพรวมโดยผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า เหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย โดยเริ่มจากผู้บริหารต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมในด้านหลักปาปนิกรรม ๓ รองลงมาคือสิ่งโสภณสูตรและคุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐี มาใช้เพื่องานราบรื่นและบรรลุผล ทั้งนี้แต่ละหลักธรรมควรมีในคุณลักษณะแต่ละท่านเนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ เพียบพร้อมด้านคุณธรรมจริยธรรม กระบวนการพัฒนาผู้นำทั้งนี้ผู้นำต้องใช้หลักทฤษฎีการบริหารจัดการของ กูลิคและเออร์วิค POSDCoRB และ PDCA ทำให้การเพื่อให้การดำเนินการถูกต้องตามระเบียบและการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กระบวนการและวิธีการพัฒนาตนเองประกอบด้วยกรอบมและการสัมมนา การศึกษาดูงาน การสร้างเครือข่ายและศึกษาโรงเรียนต้นแบบเพื่อนำผลที่ได้รับให้ประโยชน์เกิดขึ้นกับผู้นำให้มีความรับผิดชอบในงานที่

ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความกระตือรือร้นต่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในปัจจุบัน

ทั้งนี้ รูปแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกันทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานคือ หลักปาปนิกรธรรม ๓ ด้านจักขุมา วิรุโธ และนิสสยสัมปันโน รองลงมาคือสังฆโสภณสูตร วิสารโท วินีโต วิยัตโต ธัมมานุธัมมปฏิปันโน และพหุสุโต อันดับที่สามคือคุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐี การมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และขยันสติปัญญาเป็นเลิศ และด้านความเสียสละ และภาวะผู้นำตามทฤษฎีตะวันตกคือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในด้านการให้อิสรภาพในการทำงาน การกระตุ้นให้มีเจตคติที่ดีในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถพัฒนางานให้ทันสมัย การเป็นแบบอย่างสันติภาพและสิทธิมนุษยชนและต้องการให้ผู้นำมีความยุติธรรมเสมอภาคในการปฏิบัติงาน ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายเพื่อให้งานบรรลุผล รวมทั้งต่อสู้กับแรงกดดันภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งผู้นำต้องบริหารงานภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปให้ทัน จำเป็นต้องมีความกล้าหาญในการเปลี่ยนแปลงโดยนำมาซึ่งจริยธรรม ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองด้วย ส่วนวิธีการหรือรูปแบบดังกล่าวข้างต้นมีความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ และเป็นองค์ความรู้ใหม่ และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้อย่างมีคุณค่าสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัยข้างต้น หากดำเนินการตามแนวทางกระบวนการพัฒนาและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำนี้ย่อมก่อให้เกิดผู้นำตามหลักพุทธธรรมที่มีคุณค่าหนึ่งในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓

๖. อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ โดยนำหลักปาปนิกรธรรม ๓ สังฆโสภณสูตร คุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐีมาปรับประยุกต์ใช้สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑. แนวคิดภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีทางตะวันตกของภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำคือด้านหลักปาปนิกรธรรม ๓ มากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อคือจักขุมา (การมีวิสัยทัศน์) ผู้นำจำเป็นต้องมีอย่างมากเพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ฝันให้ได้ สร้างแนวทางสู่อนาคต เพราะวิสัยทัศน์ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเชื่อมโยงระหว่างวันนี้และอนาคตได้เป็นอย่างดี ทำให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจที่จะก้าวไปสู่อนาคต ทำให้บุคลากรทำงานและมีมาตรฐานเพื่อความเป็นเลิศของโรงเรียน วิสัยทัศน์ทำให้งานมีความหมาย บุคลากรทำงานด้วยความตั้งใจ มีความรู้สึกภาคภูมิใจในงานและมีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จขององค์กร สอดคล้องกับผลวิจัย **ปิลัญ ปฏิพิมพาคม**^๕ พบว่า การมีวิสัยทัศน์ที่ดี ความสามารถในการจูงใจ การเป็นตัวอย่างที่ดี สอดคล้องกับผลวิจัย **พัชรานี พัททอง**

^๕ปิลัญ ปฏิพิมพาคม, รูปแบบภาวะผู้นำและประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

พรรณ^๖ พบว่า คุณลักษณะที่นำไปใช้ในการมองไปข้างหน้าอย่างมีวิสัยทัศน์ นิสัยสัมพันธ์โน หมายถึง การมีทักษะมนุษยสัมพันธ์ความเข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้นำต้องมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น สอดคล้องกับ ผลวิจัย **สมถวิล ชูทรัพย์**^๗ พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย คุณลักษณะด้านความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น คุณลักษณะด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัย

ด้านสังฆโสภณสูตร เรียงลำดับในแต่ละด้านดังนี้ คือวิยัตโต ผู้นำที่ดีต้องมีทักษะในการบริหารจัดการงานที่ดี พัฒนาตนเองสม่ำเสมอ สามารถช่วยเหลือปัญหาต่าง ๆ ในแต่ละสถานการณ์ในการปฏิบัติงานได้ และมีความฉลาดหลักแหลมในการปฏิบัติงาน วินีโต ผู้นำต้องมีการสนับสนุนการทำงานให้มีระเบียบแบบแผน ส่งเสริมการพัฒนาพัฒนางานและพัฒนาคนอยู่เสมอ สามารถใช้วัตรกรรมการบริหารจนเกิดคุณภาพผลงานสูงขึ้น วิสารโท ท่านต้องกล้าเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จัดระบบในองค์กร ทำงานที่ท้าทายให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ พหุสุโต การเป็น ผู้มีความรู้ด้านการศึกษา ความทรงจำดีเลิศ และธัมมานุธัมมปฏิปันโน การเป็นผู้ปฏิบัติธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร สอดคล้องกับผลวิจัย **ชฎิล นิ่มนวล**^๘ พบว่า คุณธรรมของผู้บริหารคือความรับผิดชอบ มีวินัย ยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต สติสัมปชัญญะ การคำนึงผลประโยชน์ส่วนรวมสูงสุด ประหยัด การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ผู้มีจิตสาธารณะ ความขยันหมั่นเพียร และฉันทะความพอใจ สอดคล้องกับลักษณะของผู้นำทางการศึกษา คือ การมีทักษะการบริหารบุคคล กล้าตัดสินใจเมื่อพบปัญหา รู้จักมอบหมายงาน กระจายงานเพื่อให้ผู้อื่นได้มีโอกาสแสดงภาวะผู้นำ

และด้านคุณธรรมท่านอนาถบิณฑิกะเศรษฐี คือคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และขยัน มีสติปัญญาเป็นเลิศ สอดคล้องกับผลวิจัย **สุภาว อวสกุลสุทธิ**^๙ พบว่าผู้นำต้องมีด้าน

^๖พัชรานิ พิกทองพรรณ, “แนวโน้มคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนสตรีเอกชน” **ดุขภูมิติต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๗สมถวิล ชูทรัพย์, “การพัฒนาเครื่องมือและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ”, **ดุขภูมิติต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

^๘ชฎิล นิ่มนวล, “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความภักดีต่อองค์กรของผู้รับบริการ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

^๙James and Connolly, อ้างในพระจินณวัตร กิ่งแก้ว, **ปริญาครุศาสตรดุขภูมิติต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๕).

^{๑๐}สุภาว อวสกุลสุทธิ, “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของหัวหน้างานการพยาบาลโรงพยาบาลชุมชน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒).

คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ สอดคล้องกับผลวิจัยของ **สุรชนี เคนสุโพธิ์**^{๑๑} พบว่า มีด้านคุณธรรมจริยธรรมคือยึดมั่นในความถูกต้องดีงามในแง่ของศีลธรรม จริยธรรมเป็นแบบอย่าง ต่อสังคม มีความซื่อสัตย์ สุจริต สอดคล้องกับผลวิจัยของ **ประทีป บินชัย**^{๑๒} พบว่า คุณลักษณะที่ เกี่ยวกับการงาน ได้แก่ความขยัน หมั่นเพียร ความรับผิดชอบ การไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จะต้องมีความ มุ่งงานสูง

ด้านทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นทฤษฎีแนวใหม่หรือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ ที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับการดำเนินงานขององค์การ ให้มีขีดความสามารถทางการแข่งขันที่สูงขึ้น สร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคคลในองค์การจำนวนมาก ได้ดำเนินงานอย่างเต็มความสามารถและยกระดับการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น พบว่าผู้นำต้องการ คำนึงถึงการให้อิสระภาพในการทำงานกับบุคลากรในทุกภาคส่วนทุกระดับ ด้วยการกระจายอำนาจ ในหน้าที่การทำงานของผู้อำนวยการโรงเรียนไปยังผู้รับผิดชอบ สอดคล้องกับผลวิจัยของ **สมคิด สกกุลสถาปัตย์**^{๑๓} พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย การสร้างสื่อกลางที่มีศักยภาพ การ ใช้ตลาดทางอารมณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นการใช้ ปัญญาและการใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ สอดคล้องกับผลวิจัยของ **กฤษฎา ผ่องพิทยา**^{๑๔} พบว่า การบริหารแบบมุ่งสัมพันธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีมโดยเน้นความหลากหลาย การบริหารที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง การบริหารที่มุ่งเน้นผลสำเร็จของงานด้านการบริหารแบบ ประชาธิปไตยและการบริหารแบบกระจายอำนาจ

มุมมองของผู้ปฏิบัติงาน พบว่า ผู้บริหารควรมีหลักคุณธรรมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำใน หลักคุณธรรมท่านอนาถบิณฑิกะเศรษฐี ด้านความเสียสละ เป็นความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้บริหาร ผู้นำต้องเป็นคนที่เสียสละ รองลงมาคือสังฆโสภณสูตร คือวิสารโท การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น วินีโต ผู้นำต้องมีระเบียบวินัยการปฏิบัติงาน หรือแม้กระทั่งภาพลักษณ์ของการแต่งกาย คือ

^{๑๑}สุรชนี เคนสุโพธิ์, “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของนักบริหารงานเทศบาล”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาการพัฒนาศาสตร์บริหารมนุษย์, (บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖)

^{๑๒}ประทีป บินชัย, รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหาร สถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย นเรศวร, ๒๕๕๖).

^{๑๓}สมคิด สกกุลสถาปัตย์ “รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการปฏิรูปการศึกษา แบบยั่งยืน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย ศิลปากร, ๒๕๕๒).

^{๑๔}กฤษฎา ผ่องพิทยา, “ การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของภาวะผู้นำ ที่พึงประสงค์พฤติกรรมภาวะผู้นำ ที่พึงประสงค์และปัจจัยชี้วัดสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๗).

บุคลิกภาพ สอดคล้องกับผลวิจัยของสมถวิล ชูทรัพย์^{๑๕} พบว่าคุณลักษณะของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ด้านในการปฏิบัติงาน วิชาชีพ แรงจูงใจ ทักษะ การบริหาร คุณธรรม จริยธรรม ภาวะผู้นำ ทำงานร่วมกับผู้อื่น ในฐานะผู้นำด้านศาสนา วัฒนธรรมและจริยธรรม

ข้อค้นพบกระบวนการพัฒนาภาวะ ประเด็นด้านการบริหารจัดการ วิธีการพัฒนาระบบ การบริหารจัดการควรมีการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน การสร้างเครือข่าย การอบรมและสัมมนา, การศึกษาดูงาน และศึกษาจากโรงเรียนต้นแบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรชนี เคนสุโพธิ์^{๑๖} พบว่าด้านการบริหารจัดการ มีทักษะการตัดสินใจและใช้สติปัญญา ในการแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่สูงและยอมรับการกระทำของตนและ มีทักษะการวางแผนจัดระบบงาน ด้านคุณธรรมจริยธรรมคือยึดมั่นในความถูกต้องดีงามความซื่อสัตย์ สุจริต จริใจต่อการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับผลวิจัยของอุทัย โล้วมันคง^{๑๗} พบว่า หลักการพัฒนาภาวะผู้นำทางจริยธรรมอาศัยการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความคิดเห็น ประสพการณ์ระหว่างกันการเรียนรู้ซึ่งกันและกันจากการแบ่งปันประสบการณ์ในระหว่างการทำกิจกรรมต่างๆ

๒. สภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม พบว่าปัญหาด้านบุคลากร ส่งผลต่อผู้บริหารต้องดำเนินการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ต่อบุคลากร เนื่องจากขาดสถานภาพด้านความมั่นคงด้านวิชาชีพ สวัสดิการไม่เท่าเทียมกับบุคลากรของรัฐ ผู้บริหารต้องมีนโยบายผลักดันเรื่องของค่าตอบแทนของบุคลากร เมื่อค่าตอบแทนที่ได้รับสมมูลย่อมทำให้ครูพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีมาตรฐาน พัฒนาสื่ออุปกรณ์การสอนที่มีคุณภาพ

ด้านงบประมาณ โรงเรียนมีงบประมาณน้อย อาศัยงบของการบริจาคมูลนิธิ หากโรงเรียนได้รับงบที่เพียงพอจะสามารถทำให้นำมาบริหารจัดการได้ และแนวทางการแก้ไข รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณกับโรงเรียน ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการหางบประมาณให้เกิดความคล่องตัวเพื่อระดมทุนมาอุดหนุนการศึกษาของพระสงฆ์

ด้านการบริหารจัดการงานของผู้บริหาร ควรต้องมีการกระจายอำนาจการทำงาน สร้างทีมงาน การประสานการทำงานจากบุคลากร ศึกษาจากโรงเรียนต้นแบบ ส่วนด้านหลักสูตรต้องสร้างอัตลักษณ์ให้โดดเด่น แนวทางแก้ไข ควรมีการปฏิรูปการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นการดี

^{๑๕}สมถวิล ชูทรัพย์, “การพัฒนาเครื่องมือและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

^{๑๖}สุรชนี เคนสุโพธิ์, “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของนักบริหารงานเทศบาล”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาศักยภาพคน, (บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖).

^{๑๗}อุทัย โล้วมันคง, “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ต่อการบริหารจัดการงานที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงมุ่งสู่ความทันสมัย หลักสูตร ระบบการพัฒนาบุคลากร ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้เทียบเท่าสถาบันการศึกษาอื่น

๓. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๓ ที่สอดคล้องกับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานคือ หลักปาปนิกรธรรม ๓ ด้านจักขุมา วิจิโร และนิสสยสัมปันโน รองลงมาคือ สังฆโสภณสูตร วิสารโท วินีโต วิยัตโต ธัมมานุธัมมปฏิปันโน และพหุสุโต คุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐี คุณธรรม ชื่อสัตย์ สุจริต เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และขยันสติปัญญาเป็นเลิศ และความเสียสละ สอดคล้องกับภาวะผู้นำตามทฤษฎีตะวันตก ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในด้านการให้อิสรภาพในการทำงาน การกระตุ้นให้มีเจตคติที่ดีในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถพัฒนางานให้ทันสมัย ส่วนรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม มีความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ เป็นองค์ความรู้ใหม่ และนำไปใช้ในการปฏิบัติได้อย่างมีคุณค่า สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีการวิจัย จากการสนทนากลุ่มเฉพาะของผู้ทรงคุณวุฒิในการทำการประเมินรูปแบบขององค์ความรู้จากการวิจัยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ IOC เท่ากับ ๐.๗๕ สอดคล้องกับผลวิจัยของ **นริสนันท์ เดชสุระ**^{๑๘} พบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตปฐมวัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย **พระครูใบฎีกาบุญชู ชูติปญโญ (บุญวงศ์)**^{๑๙} พบว่ารูปแบบนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ นำไปปฏิบัติได้ และมีประโยชน์ และผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนวคิดของหลักธรรมที่เป็นอิทธิบาท ๔ หลักทศ ๖ ทศพิธราชธรรม ๑๐ หลักสัปปุริสธรรม ๗ ศีล ๕ เพิ่มเติมในการสร้างและพัฒนารูปแบบดังกล่าว

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรมีการศึกษาและปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัย อัตลักษณ์ควบคู่กับพระพุทธศาสนา เพื่อความดำรงอยู่ของศาสนาพุทธสืบต่อไป

๑.๒ ควรมีนโยบายในการส่งเสริมการสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร สวัสดิภาพและสวัสดิการที่ควรจะได้รับ และแนวทางการสร้างสายงานอาชีพการสร้าง ความมั่นคงในอาชีพสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่ม ๓

^{๑๘} นริสนันท์ เดชสุระ, “รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตปฐมวัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

^{๑๙} พระครูใบฎีกาบุญชู ชูติปญโญ (บุญวงศ์) “รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๔).

๑.๓ ควรส่งเสริมและสนับสนุนปลูกฝังผู้ที่ก้าวเข้าสู่การเป็นผู้บริหารมืออาชีพ โรงเรียนให้ได้รับการศึกษาต่อที่สูงขึ้น เฉพาะทางอันประโยชน์ต่อการบริหารจัดการโรงเรียน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณ ให้ผู้บริหารโรงเรียน โดยผ่าน การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ ผู้นำที่บริหารประสบผลสำเร็จ

๒.๒ ควรสร้างหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนโดยพัฒนาให้เป็นอัตลักษณ์เฉพาะทาง แก่สังคม ให้เกิดการยอมรับ ศรัทธาจากนักเรียนและผู้ปกครองในการส่งนักเรียนเข้ามาศึกษาใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม

๒.๓. ควรศึกษาวิจัยด้านสภาพปัญหาทั่วไปและด้านการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มอื่น ๆ เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบการบริหารจัดการดังกล่าวอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑. ควรศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียน พระปริยัติธรรม กลุ่ม ๓ กับกลุ่มอื่นๆ เพื่อทราบการบริหารจัดการว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๓.๒ ควรศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดีของแผนกสามัญศึกษา เพื่อนำมาเป็น ต้นแบบของการศึกษาวิจัย มาเปรียบเทียบกับงานวิจัยครั้งนี้

๓.๓ ควรศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของโรงเรียน เพื่อทราบวิธีการประชาสัมพันธ์ให้สังคม ยอมรับ ทางเลือกทางศาสนาสู่ความเป็นเลิศ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

เนตร์พัฒนา ยาวีราช. การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: บริษัททริปเพิ้ล กรีป จำกัด, ๒๕๕๖.

(๒) วารสาร:

วันชัย สุขตาม. “วิกฤตการณ์ของผู้นำไทย: ปัญหาและทางออก”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕) ฉบับปฐมฤกษ์ : ๑๒๗.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

กฤษฎา ผ่องพิทยา. “การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗.

ชฎิล นิมนวล. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความภักดีต่อองค์กรของผู้รับบริการ”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

นริสานันท์ เดชสุระ. “รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตปฐมวัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

ประทีป บินชัย. “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๖.

ปิลัญ ภูมิพมาคม. “รูปแบบภาวะผู้นำและประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

พระครูใบฎีกาบุญชู ชุตินฺธโร (บุญวงศ์). “รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๔.

พระจินฉัตร กิ่งแก้ว. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๕.

พัชรานี พัทธพรณ. “แนวโน้มคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนสตรีเอกชน”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สมคิด สกฤตสถาปัตย์. “รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลในการปฏิรูปการศึกษาแบบยั่งยืน”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

สมถวิล ชูทรัพย์. “การพัฒนาเครื่องมือและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

สุภาว อวสกุลสุทธิ. “รูปแบบการพัฒนาคูณลักษณะภาวะผู้นำของหัวหน้างานการพยาบาลโรงพยาบาลชุมชน”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

สุรชนี เคนสุโพธิ์, “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของนักบริหารงานเทศบาล”.

วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖.

อนุชิต วรรณสุทธิ. “การศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในอนาคต”. รายงานวิจัย.

บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๘.

อุทัย โล้วม้นคง. “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนว

พุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์:

ปัญหาของระบบศึกษาไทย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=๙๕๖๐๐๐๐๘๔๓๐๙> [๘ สิงหาคม ๒๕๕๖].

วรกรณ์ สามโกเศศ. “เสนอให้โรงเรียนปรีดีธรรมเข้าระบบ ห่วงคุณภาพพระเถระว่าครึ่งแสน”, **สำนักข่าวไทย** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://webboard.niyay.com/detail/๖๕๕๘๓.html> [๘ สิงหาคม ๒๕๕๖].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Hoy, Wayne K., & Miskel, Cecil G. **Educational Administration: Theory, Research and Practice**. 6th ed. New York: Mc Graw-Hill, 1991.

Mott, Paul E. **The Characteristics of Effective Organizations**. New York: Harper and Row, 1972.